

Hasło przewodnie: „Polska i jej otoczenie międzynarodowe a wyzwania współczesnego świata”

Olimpiada ma sprzyjać poszerzaniu wiedzy, kształtowaniu umiejętności i promowaniu postaw, które umożliwiają pełne i efektywne uczestnictwo młodych ludzi w życiu publicznym. Udział w Olimpiadzie ma zwiększać zainteresowanie uczniów sprawami publicznymi, włączać w debaty publiczne i uczyć dyskutować w sposób uwzględniający opinie odmienne niż własne z poszanowaniem innych ludzi, grup społecznych, kultur i narodów, przygotowywać do samodzielnego i niezależnego myślenia o wydarzeniach i procesach zachodzących na szczeblu lokalnym, krajowym, europejskim i globalnym. Założenia Olimpiady są odzwierciedlone w następujących celach szczegółowych:

- kształtowanie aktywnych postaw nakierowanych na poszukiwanie i wykorzystywanie wiedzy na temat życia publicznego, wyrażanie i uzasadnianie własnego zdania w sprawach publicznych z zachowaniem poszanowania i otwartości na odmienne poglądy;
- rozbudzanie i wzmacnianie aktywnych postaw i zachowań obywatelskich;
- zwiększanie świadomości kontekstu publicznego własnych działań w życiu społecznym i prywatnym;
- promowanie współpracy w sprawach publicznych, a także wiedzy i umiejętności związanych z samoorganizacją w życiu społecznym oraz dążenia do diagnozowania i rozwiązywania problemów otoczenia społecznego;
- upowszechnianie wiedzy o zasadach i procedurach demokratycznych, ich prawnych formach regulacji oraz stosowaniu w życiu codziennym we wszystkich wymiarach życia społecznego;
- kształtowanie świadomości konsekwencji łamania i manipulacji normami demokratycznymi, a także ocena konsekwencji takich działań, zarówno w wymiarze indywidualnym jak i zbiorowym;
- ugruntowywanie wiedzy o ustroju politycznym Rzeczypospolitej Polskiej, kompetencjach i zadaniach władz publicznych oraz innych instytucji życia publicznego;
- doskonalenie umiejętności analizy zjawisk zachodzących w życiu publicznym i społecznym, w interakcjach grupowych oraz w życiu prywatnym, mających wpływ na otoczenie społeczne;
- internalizacja istoty praw i wolności człowieka i obywatela, form ich regulacji i prawnych sposobów ich ochrony;
- identyfikowanie i rozumienie współzależności w zglobalizowanym świecie, przedstawianie związków między życiem prywatnym a sytuacją na poziomie społeczności lokalnej, państwa, Europy i świata, wyjaśnianie złożoności zjawisk społecznych, politycznych, ekonomicznych i kulturowych z perspektywy indywidualnej, lokalnej i globalnej;
- rozwijanie zdolności myślenia analitycznego i syntetycznego, planowania oraz realizacji przedsięwzięć, twórczego rozwiązywania problemów, skutecznego komunikowania się, poszukiwania informacji i na ich podstawie podejmowania decyzji, interakcji grupowej, dyskusji i negocjacji;
- tworzenie pozytywnego klimatu wokół aktywnego i świadomego udziału w życiu publicznym i społecznym;
- lepsze przygotowanie młodzieży do stawiania czoła wyzwaniom współczesnego świata, takim jak integracja i globalizacja życia społecznego, wzrost roli wiedzy i informacji oraz coraz szybszy postęp naukowo-techniczny;
- zachęcanie młodzieży do studiowania w uczelniach ekonomicznych.

Wielość celów Olimpiady wskazuje, że będzie oceniana zarówno wiedza uczestników w zakresie wiedzy o społeczeństwie, jak i umiejętność jej stosowania w praktyce. Jednocześnie Olimpiada pozwoli dokonać ewaluacji postaw jej uczestników wobec życia publicznego i aktywnego uczestnictwa w nim. Aby osiągnąć sformułowane powyżej cele, zadania stawiane przed uczestnikami będą zróżnicowane. Ocena wiedzy będzie oparta na formule testowej, a postaw i zachowań – na projektach uczniowskich, rozwiązywanych studiach przypadku i prezentacjach.

Zasadniczy zakres tematyczny Olimpiady wyznacza podstawa programowa nauczania wiedzy o społeczeństwie w szkołach gimnazjalnych. Zakres ten corocznie jest poszerzany o dodatkową problematykę związaną ze zmieniającym się hasłem przewodnim Olimpiady. Organizatorzy zakładają, że uczestnicy wykażą się wiedzą i umiejętnościami wykraczającymi poza wymogi programowe. Przygotowanie i udział w Olimpiadzie sprzyjają budowaniu aktywnych postaw młodzieży i rozwijaniu jej innowacyjnych zachowań w życiu prywatnym, społecznym i publicznym. Przystępujący do udziału w Olimpiadzie powinni mieć podstawową wiedzę z zakresu prawa, socjologii i psychologii, ekonomii i zarządzania.

Program Olimpiady składa się z dwóch bloków tematycznych – stałego i zmiennego.

1. Stały blok tematyczny dla każdej edycji Olimpiady obejmuje następujące obszary zagadnień:

a. Życie w demokratycznym państwie

Reguły i problemy życia społecznego. Wiedza z zakresu socjologii i psychologii społecznej o procesach grupowych. Role społeczne i organizacyjne. Formy partycypacji w życiu publicznym. Komunikacja interpersonalna – rodzaje komunikacji, podstawy konstruktywnej komunikacji. Rozumienie, interpretacja i wykorzystywanie komunikatów publicznych. Demokracja jako wspólnota wartości a demokracja formalna. Negocjacje – uwarunkowania i strategie. Praca zespołowa – organizacja pracy, tworzenie zespołów, planowanie działań zespołowych, zasady funkcjonowania zespołów.

b. Życie w społeczności lokalnej

Formy partycypacji w życiu społeczności lokalnej. Miejsce i rola samorządu w państwie demokratycznym. Samorząd terytorialny, gospodarczy, zawodowy, pracowniczy – zadania, organizacja działalności. Instytucje i procedury samorządowe. Problemy lokalne i ich rozwiązywanie. Instytucje pomocy społecznej. Samorząd a procesy regionalne i globalne. Działania na rzecz środowiska lokalnego. Cele społeczne. Wydatki budżetu państwa na cele społeczne. Budżet gminy. Budżet partycypacyjny. Działania przedsiębiorcze w gminie. Organizacje pozarządowe.

c. Życie w państwie prawa

Państwo prawa – istota, praktyka, wymogi. Podstawowe zasady państwa prawa.. Budowa, rozumienie i interpretacja przepisów prawnych. System sądowniczy w Polsce. Prawo krajowe a prawo europejskie. Prawa człowieka – tradycje i współczesność. Prawa, wolności i obowiązki obywatela. Odpowiedzialność polityczna i prawna. Nieposłuszeństwo obywatelskie. Przejawy łamania praw człowieka, niesprawiedliwości i różnych form dyskryminacji. Dyskryminacja pozytywna

d. Życie w globalizującym się świecie

Współzależności procesów lokalnych, regionalnych, krajowych i globalnych. Podstawy wiedzy o instytucjach Unii Europejskiej. Mechanizmy integracji europejskiej. Integracja, separatyzm, autonomia. Podstawy wiedzy o systemie międzynarodowym. Miejsce Polski w Europie. Polska polityka zagraniczna. Rola państwa w gospodarce. Kryzysy międzynarodowe – finansowe,

gospodarcze, polityczne, militarne, humanitarne. Konflikty – rodzaje, przyczyny, przebieg i sposoby kierowania. Mobilność społeczna, migracje międzynarodowe i azyl. Spójność społeczna i procesy globalizacyjne. Zrównoważony rozwój.

2. Zmienny blok tematyczny ustalany corocznie dla każdej edycji Olimpiady dotyczy zagadnień związanych z hasłem danej edycji.

Hasło przewodnie V edycji Młodzieżowej Olimpiady Wiedzy o Społeczeństwie brzmi „Polska i jej otoczenie międzynarodowe a wyzwania współczesnego świata”.

Hasło to dotyczy przede wszystkim następujących obszarów:

- Unia Europejska w obliczu przemian wewnętrznych i zewnętrznych ((dez)integracja europejska, populizm jako wyzwanie dla Europy, migracje i ich znaczenie dla kontynentu);
- zmiana relacji między mocarstwami (Chiny, Rosja, Stany Zjednoczone, Unia Europejska w perspektywie nowego ładu światowego);
- gospodarka 4.0 i cyfrowa rewolucja jako podstawa redefinicji relacji między państwami w XXI w.

Literatura zalecana w przygotowaniach V edycji Młodzieżowej Olimpiady Wiedzy o Społeczeństwie

Wykaz lektur polecanych do V edycji Młodzieżowej Olimpiady zawiera podręczniki i publikacje z dziedzin związanych z Wiedzą o Społeczeństwie. Spis obejmuje książki prezentujące zagadnienia z obszarów takich jak: prawo, politologia, stosunki międzynarodowe, europeistyka/studia europejskie, socjologia, psychologia społeczna, polityka publiczna, polityka społeczno-gospodarcza, ekonomia. Spis publikacji poświęconych zmiennemu hasłu Olimpiady jest przedstawiony w punkcie II „Dodatkowa literatura związana z hasłem zmiennym”. Organizatorzy zachęcają również do śledzenia bieżących wydarzeń politycznych, społecznych i gospodarczych co wynika z istoty wiedzy o społeczeństwie. Spis dopełnia wykaz aktów prawnych w punkcie IV.

I. Pozycje książkowe:

P. Krzesicki, P. Kur, M. Poręba, *Wiedza o społeczeństwie. Gimnazjum*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa.

I. Kuczałek, M. Urban, *Wiedza o społeczeństwie. Podręcznik dla gimnazjum*, Żak. Wydawnictwo Edukacyjne Zofii Dobkowskiej.

Kompendium gimnazjalisty. Historia. Wiedza o społeczeństwie, Wydawnictwo Szkolne PWN, Warszawa – Bielsko-Biała.

I. Janicka, A. Kucia, T. Maćkowski, *Dziś i jutro 1. Podręcznik do Wiedzy o Społeczeństwie dla Gimnazjum*, Nowa Era, Warszawa.

I. Janicka, A. Kucia, T. Maćkowski, *Dziś i jutro 2. Podręcznik do Wiedzy o Społeczeństwie dla Gimnazjum*, Nowa Era, Warszawa.

I. Janicka, A. Janicki, A. Kucia-Maćkowska, T. Maćkowski, *Dziś i jutro. Podręcznik do wiedzy o społeczeństwie dla szkoły podstawowej*, Nowa Era, Warszawa

M. Wesołowska-Starnawska, A. Pilipiuk, *Bliżej Świata. Wiedza o Społeczeństwie. Podręcznik dla Gimnazjum*, Nowa Era, Warszawa.

- E. Dobrzycka, K. Makara, *Wiedza o Społeczeństwie 1*, Wydawnictwo Pedagogiczne Operon, Gdynia.
- E. Dobrzycka, K. Makara, *Wiedza o Społeczeństwie 2*, Wydawnictwo Pedagogiczne Operon, Gdynia.
- E. Dobrzycka, K. Makara, *Wiedza o społeczeństwie. Podręcznik dla szkoły podstawowej*, Wydawnictwo Pedagogiczne Operon, Gdynia.
- A. Pacewicz, T. Merta (red.), *KOSS. Wiedza o Społeczeństwie w Gimnazjum*, Wydawnictwo CIVITAS, Warszawa.
- E. Latoszek, M. Proczek A. Szczerba-Zawada, A. Masłoń-Oracz, K. Zajączkowski (red.), *Unia Europejska: istota, szanse, wyzwania*, Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa 2018.
- E. Latoszek, A. Stępiak (red.), *Podstawy wiedzy o Unii Europejskiej*, Polskie Stowarzyszenie Badań Wspólnoty Europejskiej/Fundacja Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego, Sopot 2014
- K. Wojtaszczyk. W. Jakubowski, *Społeczeństwo i Polityka. Podstawy Nauk Politycznych*, Aspra Jr, Warszawa.

II. Dodatkowa literatura związana z hasłem zmiennym:

1. H-J. Chang, *Żli samarytanie. Mit wolnego handlu i tajna historia kapitalizmu*, Wyd. Krytyka Polityczna, Warszawa 2016.
2. M. Bogunia-Borowska (red.), *Fundamenty dobrego społeczeństwa*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2015.
3. J.S. Nye jr, *Soft Power. Jak osiągnąć sukces w polityce światowej*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2007.
4. K. Pomian, *Europa i jej narody*, Wydawnictwo Słowo/Obraz Terytoria, Gdańsk 2004.
5. B. Surmacz (red.), *Nowe oblicza dyplomacji*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2013.
6. Ch. Walker, J. Ludwig, *The Meaning of Sharp Power. How Authoritarian States Project Influence*, "Foreign Affairs", November 16, 2017, <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2017-11-16/meaning-sharp-power>
7. T. Judt, *Wielkie złudzenie? Esej o Europie*, Wydawnictwo Rebis, Poznań 2012.
8. J. Mikołajewski, *Wielki przyptyw*, Wydawnictwo Dowody na Istnienie, Warszawa 2015.
9. J. Misiuna, M. Mołęda-Zdziech, S. Łubiarz (red.), *Amerykańskie wybory prezydenckie w erze postprawdy*, Wydawnictwo SGH, Warszawa 2018.
10. M. Lesińska, M. Okólski (red.), *25 wykładów o migracjach*, Scholar, Warszawa 2018.

III. Czasopisma:

„Studia Europejskie”

„Kultura i Społeczeństwo”

„Społeczeństwo i Polityka. Pismo Edukacyjne”

IV. Akty prawne:

Konstytucja RP

V. Strony/Źródła internetowe

1. Główny Urząd Statystyczny, <http://stat.gov.pl/>
2. European Commission, *Public Opinion*,
<http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/index#p=1&instruments=STANDARD>
3. Europa.eu, Kącik dla nauczycieli:
 - a. Materiały dla uczniów w wieku 12–15 lat, http://europa.eu/teachers-corner/age-ranks/ages-12-15_pl
 - b. Materiały dla uczniów w wieku powyżej 15 lat, http://europa.eu/teachers-corner/age-ranks/ages-15-and-over_pl